

בענין ברכת שהחיינו על סיום הש"ס - שיעור 547

I. מי שזכה לסיים כל הש"ס לא יברך שהחיינו עיין בספר חיים של ברכה (דף רס"ז - ז) הטעם דכיון דלא מציינו ברכת שהחיינו רק בהתחלת מצוה בעת שעושה המצוה אבל לא לאחר שגמר המצוה ועיין בים של שלמה (ס"ק פ' מרובה) כתב דכל סעודה שעושין כדי ליתן שבח והודאה או רצו לפרסם הנס הוי סעודת מצוה אבל שהחיינו לא שייך רק בעושה מצוה מזמן לזמן או בקונה בגד חדש אמנם הרוקח (ע"ה) כתב דצריך לברך על הנאת סיום והתחלת התורה בשמחת תורה אבל אין המנהג כהרוקח ולכן אין לברך ועיין להלן (II-ד) ובשיעור (376)

II. השאלות בענין שהחיינו

(א) כשיבוא משיח צדקנו - עיין במ"ב (ר"ה - ה) דאין אומרים שהחיינו אלא אם נתחבר עמו פנים אל פנים ולא ע"י מכתבים וע"ע במ"ב (ר"ג - ז) דילדה לו בת ולא ראה אותה לזמן ארוך מ"מ דכפעם ראשון כשרואה אותה מברך ברכת שהחיינו וכל שכן משיח שראה פעם ראשון וצ"ע וספק ברכות להקל ועיין בשו"ת עטרת פז (ה - דף ע"ז) שכתב שיברך גם ברכת מחיה המתים והשהחיינו על משיח אמנם דעת המנחת שלמה (ה - ה"ס - כ"ז) שכתב שצריך לברך שהחיינו ועוד ג' ברכות (ע חכם הרזים) שחלק מחכמתו ליראיו (ג) שחלק מכבודו ליראיו ואפשר הטעם שמברך על משיח הוא על מה שהחיה אותו ה' יתברך עד לאותו הזמן ואע"פ שאין זה בכלל המצות הבאים מזמן לזמן מ"מ הו"ל כאותם מצוות שאינם תדירות ושכיח שעליהם מברך כגון מילה ופדיון הבן משא"כ סיום הש"ס והמסכתא שהוא על גמר המצוה ועיין בשו"ת לב חיים (ז - מ"ז) שכתב שמברך ברכת אשר גאלנו וגם שהחיינו כי בודאי קובעים יום הגאולה ליו"ט

(ב) קנה כלים לו וכלים לב"ב מברך על שלו שהחיינו ועל דב"ב מברך הטוב והמטיב דטוב הוא לדידיה שזכה שיהיה ב"ב מלובשים במלבושי כבוד (מ"ב ר"ג - סק"ט בשם הב"ח)

(ג) אין לברך שהחיינו או הטוב והמטיב על כלים חדשים שצריכים טבילה ועדיין לא טבל וגם למי שקנה בית חדש ועדיין לא קבע המזוזות ועיין בשער הציון (אות כ"ה) דרע"א היה מסופק בזה וספק ברכות להקל

(ד) אדם שעולה לגדולה לעבודה חשובה או רב וכדומה עיין בשע"ת (ר"ג - י) שכתב דודאי מחויב להכיר חסדי ה' ולברך אבל בלא שם ומלכות וה"ה למי שגמר ספר כחידושי תורה מברך בלא שם ומלכות וה"ה למי שזכה לעלות לא"י יש לברך שהחיינו בלא שם ומלכות וטוב לברך על בגד חדש וכדומה בענינים אלו אמנם המור וקציעה כתב דאם שכל כוונתו לשם שמים ברכות יברך

(ה) על קנין ספרים חדשים פסק המג"א דלא לברך דרק על מצוה הבאה מזמן לזמן מברך וגם מצוות לאו להאנות נתנו אמנם המור וקציעה כתב כיון שיש שמחה גדולה בקנין הספרים יכול לברך כמו על כל כלים חדשים ולכאורה כ"ש למי שמסיים הש"ס והשו"ע יכול לברך בשם ומלכות וכ"כ המ"ב (ר"ג - י"ג) שמברך שהרי הברכה נתקנה על השמחה ולא על התשמיש של הספרים דמצוות לאו להאנות נתנו

(ו) בנין בית הכנסת חדש - עיין במ"ב (סק"ה) קהל שבנו או קנו בהכ"נ יעמוד הש"ץ ויברך בקול רם הטוב והמטיב להוציא את כולם וע"ע בכף החיים (ק"ג - אות ט"ז) דיברך על פרי חדש ובלאו הכי בלא שם ומלכות וכ"כ הילקוט יוסף (ז - ק"ג - ע"ז) דדינו כספרים דאין מברכים עליו דמצוות לאו להאנות נתנו

(ז) הוסיף בו איזה שורה בגובה הבית לכו"ע יש לברך אבל סתרה וחזר ובנאה יש מחלוקת בדבר (מ"ב סק"ז) וספק ברכות להקל

(ח) כלים שקנאם בתשלומים (credit) יותר טוב שלא לברך עליהם (באר משה ה - ס"ח) והמנהג הספרדים שלא לברך כלל על קניית כלים חדשים ורק על בגדים (כה"ח ר"ג - כ' ול')

(ט) המנהג שלא לברך שום ברכה על מה שמקבלים בירושה וזה כנגד פסק השו"ע (ר"ג - ז)

(י) כלים חשובים שמברך עליהם הם תנור חימום מקרר מכונת כביסה ויבוש וכן ע"כ מכשירי חשמל (ספר ברכת השיר והשבח) דאין הנאת הגוף בכלי משא"כ הבגדים

- (יא) המקבל מתנה חשובה דעת הבה"ל (רכ"ג - ה ד"ה שהיא) שמברך שהחיינו ודלא כהשו"ע (רכ"ג - ה) שמברך הטוב והמטיב
- (יב) מצא מציאה מברך עליו שהחיינו או הטוב (מ"ב רכ"ז - סק"ו) זה גמרא מפורשת (זרכות ס:)
- (יג) אין מברכין שהחיינו על עשיית תשובה כיון שהיא מצוה תמידית לכן בעי הש"ס בר"ה וביוה"כ אי אמרינן זמן (מהרש"א שלהי מגילה)
- (יד) לכתחלה נכון לברך שהחיינו קודם אכילת הפרי ואח"כ ברכת הפרי או טועם מעט ואח"כ מברך (מ"ב רכ"ה - ה"י)
- (טו) למה לא מצינו שיעקב ויוסף בהגיעתם שיברכו שהחיינו משום שיוסף היה במצרים והרגיש יעקב בזה שזה התחלת הגלות
- (טז) המהר"י מינ"ץ בירך שהחיינו כשהגיע למאה וי"ג שנים שהוא לו בר מצוה שניה ספר חיים של ברכה (דף רפ"ה)

III. פירות המצויים בכל עונות השנה כמו שיש בזמננו בהרבה מדינות שמחזיקים את הפירות במקרר וכדומה ובזמן שהפרי מתחדש עדיין נמצא מהישן יש מהאחרונים שחששו בזה שהוא ברכה לבטלה

(א) לא שייך שמחה בהתחדש פרי חדש דכיון דמצויין תדיר הן בקיץ והן בחורף לא שייך כ"כ לברך שהחיינו דבשמחת הלב תליא מילתא (בזמירות דברי יואל 3 אות פכ"ה)

(ב) ועיין באג"מ (ג - ל"ד 350) שכתב דלמעשה אולי יש למעט בברכות ובפרט בברכת שהחיינו על פרי חדש שהוא רשות (מג"א ס"ק ו) אבל מ"מ כיון שיותר נוטה לברך לכן בליל ב' דר"ה יכול ליקח פרי שלא טעם עדיין מהחדשים ולברך זמן. זה תלוי בכוונת הרמ"א (רכ"ה - ו) עיין במ"ב (ס"ק י"ח) ורב מרדכי מרקזי אמר לי שהוא אין מברך שהחיינו על שום פרי

(ג) עיין בתשובות והנהגות (ה - ר"ה) דאם מגיע כאן במשך השנה רק מעט ולא מצוי וביוקר ולא בכל החנויות אלא בחנויות מיוחדות כה"ג ראוי לשמוח ולברך שהחיינו ואם לאו אין מברכים

IV. אין מברכים שהחיינו על פירות יבשים כגון צמוקים ותאנים וכדומה והטעם דאין ניכרין בין חדשים לישנים והוי כמו ירקות וכן על פירות המרוסקים או המרוקחים (ועיין בשיעור 136 ובספר חיים של ברכה דף פ"ט)

V. פירות המורכבים כגון נעקטארן שהוא מורכב משני מיני פירות פיטשעס ופלמען ובירך שהחיינו על שניהם אם יכול לברך גם על הנעקטארן ועיין באג"מ (ז - ג"ח) דתלוי אם המורכב נחשב למין חדש או רק חצי ממין זה וחצי ממין אחר והכריע מהרמ"א (רכ"ה - ד) דאף שני מינים מסוג אחד מברך שהחיינו כ"ש על המורכב מברכין מ"מ כתב דאולי לא נאה לברך על המורכב וטוב לאכול אותם עם עוד פרי חדש ועוד דמותר באכילה שאינו אסור כ"א כלאי הכרם וכ"כ הבאר היטב (רכ"ה - ז) והבה"ל (סג) וע"ע בשאילת יעב"ץ (ס"ג) דלענין בריות נאות אף על הממזר יברך ואין לך הרכבה פסולה יותר ממנו

VI. העולם נוהגין להקל בברכת שהחיינו ואפשר משום שהרמ"א (רכ"ג - ה) כתב שברכה זו אינה חובה אלא רשות

VII. הנה מצינו דברכת שהחיינו נאמרת על ה' אופנים (א) המועדים (עירוזין מ:)
 (ב) ועל המצות הבאות מזמן לזמן (רב שרירא גאון) וי"א או שיש בו שמחה (תוספות סוכה מ"ו:)
 (ג) וי"א או מזמן לזמן או קנין לו כתפילין או שאינה מצוייה בכל עת כמילה (רמב"ם זרכות י"ח - ט) (ד) ועל קנין דבר חדש (זרכות נ"ט: רכ"ג - ו) (ה) ועל ראיית פני חברו לאחר ל' יום (זרכות נ"ח: רכ"ה - ה) (ו) ועל פרי חדש מזמן לזמן (עירוזין מ: רכ"ה - ז)

VIII. י"א דברכת שהחיינו היא ברכת שבח והודאה (פמ"ג א"א רכ"ה - ה) וי"א שהיא ברכת הנהנין (שו"ת חת"ס קמ"ג) והנפק"מ הם דאם היא ברכת הנהנין (א) צריך שמחה (ב) אם כבר יצא אינו מברך להוציא אחרים (ג) אינו מותר לטעום קודם השהחיינו (ד) אין אומרים ספק ברכות להקל כהב"ח (סו"ס כ"ט 355 הטור)

נבסם לעלו נשאות אבי אורי ר' אליעזר ליפא בר' יעקב ארזי ע"ה ודאי אורח' באשפ רחל בר' גרשון מן'ק הפ"ק בבבא ע"ה